

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Одеська юридична академія»

**ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ:
НАУКОВО-ПРАКТИЧНИЙ ВИМІР
В УМОВАХ ВОЄННИХ ВИКЛИКІВ**

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції

Одеса, 26 квітня 2024 року

Одеса
«Фенікс»
2024

*Рекомендовано до друку вченою радою
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № 8 від 15.05.2024 р.)*

За загальною редакцією **С. В. Ківалова**

Відповідальний за випуск **М. Р. Аракелян**

Є 24 **Європейські орієнтири розвитку України: науково-практичний вимір в умовах воєнних викликів** : матеріали Міжнар.наук.-практ. конф. (Одеса, 26 квітня 2024 р.) / за заг. ред. С. В. Ківалова. – Одеса : Фенікс, 2024. – 1000 с.
ISBN 978-617-8430-05-4

У збірнику відображено наукові напрацювання вчених, практиків, військовослужбовців у теоретичній та емпіричній площині у сферах філософських основ, загальної теорії та історичних досліджень держави і права, актуальних проблем світових соціально-політичних процесів, соціології та психології в умовах повномасштабного військового вторгнення. Висвітлено питання загроз національній безпеці в їх конституційному вимірі у рамках міжнародного та європейського права, трудового права та права соціального забезпечення, земельного, аграрного та екологічного права, пов'язані з функціонуванням економіки та підприємництва в умовах європейського вибору України. Розглянуто проблеми інформатизації та цифровізації суспільства, захисту інформації та кібербезпеки в умовах військового вторгнення, питання методики викладання іноземних мов, теорії та практики перекладу, проблеми лінгвістики та журналістики. Відображено наукові напрацювання у сферах адміністративного права та процесу, фінансового, морського та митного права, організації та вдосконалення судоустрою, прокуратури, інших правоохоронних органів, адвокатури. Висвітлено питання кримінального права, кримінально-процесуальних аспектів кримінального провадження та кримінологічних особливостей протидії злочинності в умовах воєнного стану, криміналістики, судової експертизи, психології та медицини у забезпеченні судочинства, цивільного та сімейного права, інтелектуальної власності та патентної юстиції, цивільного судочинства, господарського права та процесу. Розглянуто актуальні питання діяльності сучасних бібліотек у закладах вищої освіти, фізичної підготовки здобувачів вищої освіти.

Збірник розраховано на наукових і науково-педагогічних працівників, здобувачів вищої освіти, практичних працівників у сферах юридичної, економічної, соціологічної, політологічної, психологічної, філологічної наук, журналістики та кібербезпеки тощо.

УДК 005.332.2(4):316.42(477)»364»»20»(062.552)

Матеріали видано в авторській редакції

Маршук Юлія Сергіївна ВІДШКОДУВАННЯ МОРАЛЬНОЇ ШКОДИ, ЗАПОДІЯНОЇ ВНАСЛІДОК НЕНАЛЕЖНОГО НАДАННЯ МЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ: ТЯГАР ДОВЕДЕННЯ ВИНИ	606
Новиченко Михайло Юрійович МІСЦЕ КРИПТОВАЛЮТИ В СИСТЕМІ ЦИФРОВИХ ПЛАТІЖНИХ ІНСТРУМЕНТІВ	609
Оскілко Олексій Олегович ДО ОКРЕМИХ ПИТАНЬ ВИЗНАЧЕННЯ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ.....	610
Романовський Денис Сергійович АЛІМЕНТНІ ПРАВОВІДНОСИНИ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ЛЮДЕЙ ПОХИЛОГО ВІКУ (ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНА ПЕРСПЕКТИВА)	613
Сухий Євген Олександрович ДО ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ ПРАВА НА ЖИТЛО.....	615
Шамота Олександр Володимирович ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ У СІМЕЙНИХ ПРАВОВІДНОСИНАХ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ.....	617
Якушев Станіслав Ігорович КОМПАРАТИВНИЙ АНАЛІЗ ІНСТИТУТУ КОМПЕНСАЦІЇ МОРАЛЬНОЇ ШКОДИ (НА ПРИКЛАДІ ФРАНЦІЇ ТА АНГЛІЇ)	618

СЕКЦІЯ 14. ЦИВІЛЬНЕ СУДОЧИНСТВО У СВІТЛІ РЕФОРМУВАННЯ СУДОВОЇ СИСТЕМИ

Голубева Неллі Юріївна ДО ПИТАННЯ ПРО ПОЗБАВЛЕННЯ БАТЬКІВСЬКИХ ПРАВ ЩОДО ДИТИНИ, ЯКА ДОСЯГЛА ПОВНОЛІТТЯ.....	621
Андронов Ігор Володимирович БЕЗПАПЕРОВИЙ ЦИВІЛЬНИЙ ПРОЦЕС	623
Бут Ілля Олександрович АЛЬТЕРНАТИВНІ ПОЗОВНІ ВИМОГИ У ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ	626
Дрогозюк Крістіна Борисівна ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ РОЗМІЩЕННЯ ІНФОРМАЦІЇ В ОНЛАЙН-БЛОГАХ В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ	628
Павлова Юлія Сергіївна ПЕРСПЕКТИВИ ТА ВИКЛИКИ ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В СУДОВІЙ СИСТЕМІ	630
Полуніна Ольга Олександрівна ПРОЦЕСУАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ВИРІШЕННЯ СПРАВ ПРО УСИНОВЛЕННЯ: ВНУТРІШНІ ТА МІЖНАРОДНІ ВИМІРИ В УМОВАХ ВОЄННИХ ВИКЛИКІВ.....	632
Полюк Юлія Іванівна ПОЗАСУДОВІ ПРОЦЕДУРИ ЗАХИСТУ ЯК СПОСІБ ОПТИМІЗАЦІЇ ЦИВІЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА.....	634
Стоянова Тетяна Анатоліївна РОЛЬ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ СТРОКІВ У СПРАВАХ ПРО ВИДАЧУ ТА ПРОДОВЖЕННЯ ОБМЕЖУВАЛЬНОГО ПРИПИСУ	636
Цал-Цалко Юлія Юліївна ТИМЧАСОВИЙ ПРИХИСТОК ДИТИНИ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ.....	638
Яніцька Інна Анатоліївна ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ЩОДО ОПИКИ ТА ПІКЛУВАННЯ НАД ДІТЬМИ. ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ В УКРАЇНІ	640
Гончарук Анастасія Сергіївна РІВНІСТЬ СТОРІН В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ: МІФ ЧИ РЕАЛЬНІСТЬ	641
Кикоть Артем Володимирович РОЛЬ УСНИХ ДОКАЗІВ У ФОРМУВАННІ СИСТЕМИ РИМСЬКОГО ПРАВА.....	644
Петренко Наталія Дмитрівна ШТРАФ ЗА ЦИВІЛЬНИМ ПРОЦЕСУАЛЬНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ БРАЗИЛІЇ.....	645
Привиденцев Олександр Геннадійович ОРИГІНАЛ ЕЛЕКТРОННОГО ПОВІДОМЛЕННЯ ЯК ДОКАЗ В РАМКАХ ЦИВІЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА.....	647
Сатановська Олена Валентинівна ЕЛЕМЕНТИ ЖИТЛОВИХ ПРАВОВІДНОСИН: СУБ'ЄКТ, ОБ'ЄКТ ТА ЗМІСТ	650
Снітко Андрій Сергійович НОВІ ТЕНДЕНЦІЇ В РОЗВИТКУ ПРОЦЕДУРИ ОНЛАЙН ВИРІШЕННЯ СПОРІВ У СФЕРІ ЕЛЕКТРОННОЇ КОМЕРЦІЇ... ..	652

СЕКЦІЯ 15. АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ТА ПАТЕНТНОЇ ЮСТИЦІЇ

Харитонов Олена Іванівна САМОЗАХИСТ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УМОВАХ ВОЄННИХ ВИКЛИКІВ: ДО ПОСТАНОВКИ ПРОБЛЕМИ.....	655
---	-----

Якщо третя особа, у якої перебувають докази, без поважних причин відмовиться надати їх для огляду на вимогу суду, суддя зобов'язує надати їх в нотаріальній конторі або в іншому визначеному місці протягом п'яти днів, покладаючи на заявника відшкодування будь-яких понесених витрат. Якщо третя особа не виконає наказ, суддя видасть ордер на арешт, який у разі необхідності може бути виконаний силою поліції, не перешкоджаючи при цьому можливій відповідальності за злочин непокори суду, сплаті штрафу та застосуванню інших примусових заходів, необхідних для забезпечення виконання рішення.

Список використаних джерел

1. Código de Processo Civil e normas correlatas. 16th ed. Brasília, DF : Senado Federal, Coordenação de Edições Técnicas, 2023. 292 p. URL: https://www2.senado.leg.br/bdsf/bitstream/handle/id/644042/CPC_normas_correlatas_16ed.pdf
2. Didier Jr., Fredie. Curso de direito processual civil : introdução ao direito processual civil, parte geral e processo de conhecimento. 17th ed. Salvador : Ed. Jus Podivm, 2015. 786 p. URL: https://direitobtmultivix.wordpress.com/wp-content/uploads/2015/09/didier_jr-_fredie__curso_de_direito_processual_civil_i2015.pdf
3. Nilsiton Rodrigues de Andrade Aragão. Violation of the principle of procedural good faith in enforcement proceedings and practical obstacle to the imposition of a fine for an act that violates the dignity of justice. *Revista de Processo*. 2023. Vol. 342/2023. P. 193–214.

Ключові слова: цивільний процес, штраф, відповідальність.

Keywords: civil process, fine, responsibility.

Привиденцев Олександр Геннадійович

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірант кафедри цивільного, нотаріального та виконавчого процесу*

ОРИГІНАЛ ЕЛЕКТРОННОГО ПОВІДОМЛЕННЯ ЯК ДОКАЗ В РАМКАХ ЦИВІЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА

Використання електронного листування як доказу при вирішенні справ в судах стає все більш поширеним у зв'язку зі зростанням їх питомої ваги в особистих та професійних комунікаціях. В свою чергу у постанові Верховного Суду зазначено, що учасник справи на обґрунтування своїх заперечень або вимог вправі подати електронні докази (різновидом якого є е-повідомлення) у формі: оригіналу, електронної копії, яка засвідчена кваліфікованим електронним підписом та паперової копії, яка засвідчена в порядку, передбаченому законодавством [1], що відповідає змісту ч.2 та ч.3 ст. 100 ЦПК України [2]. Доказове значення оригіналу буде мати пріоритетне значення серед визначених можливих форм їх подачі до суду відповідно до ч.5 ст. 100 ЦПК України та наявних судових прецедентів, оскільки у разі наявності обґрунтованих сумнівів та неможливості дослідження оригіналу електронного доказу суд має право не брати до уваги подану копію електронного доказу. Загалом питання розмежування оригіналів та копій електронних доказів досі залишається дискусійним серед науковців. Основною причиною К. Б. Дрогозюк визначає відсутність чітко визначеної позиції в законодавстві, що може призвести до зловживання процесуальними правами учасниками справи [3, с. 99]. А. Ю. Каламайко та О. Ю. Гусев зазначають про неможливість використання терміну «оригінал» електронного доказу, оскільки всі електронні копії електронного доказу ідентичні з оригіналом [4, с. 62; 5, с.106]. Слід зазначити, що визначена позиція сформована з огляду на ототожнення функціональної природи електронного доказу та електронного документа, ори-

гіналом якого визначено електронний примірник з наявністю обов'язкових реквізитів (кваліфікованого електронного підпису), а у разі його зберігання на декількох носіях електронної інформації кожен з примірників буде вважатися оригіналом. Панівне ототожнення електронного доказу з електронним документом, хоча і є юридично привабливою конструкцією через сталу довготривалу практику використання останніх, передування закріплення правового статусу електронного документа до появи електронних доказів та наявність надійних засобів підтвердження автентичності документа у вигляді КЕП, але на думку автора є хибною догмою, адже переважна більшість оригіналів електронних доказів функціонує без накладання КЕП, що не зменшує потенційної можливості таких засобів доказування містити інформацію по суті справи, хоча і потребує більш складної та індивідуалізованої процедури виокремлення та трансформації інформації, яка матиме доказову силу. Натомість якісно виділяються метадані як унікальні атрибути, притаманні саме електронним доказам. Предметне визначення оригіналу електронного повідомлення відсутнє у наукових юридичних та технічних дослідженнях. Правові висновки, які сформовані Верховним Судом в рамках господарських справ, визначають оригінал електронного доказу як «первинну інформацію в електронній (цифровій) формі, яка містить дані про обставини, що мають значення для справи, та яка є основою для відтворення і копіювання» [6]. Для правильного розуміння що собою являє оригінал електронного повідомлення необхідно визначитися із принципом його функціонування. Комунікаційні застосунки, які використовують інтернет як електронний канал зв'язку (сайти, переважна більшість месенджерів, електронна пошта), як зазначає В. А. Висоцький, побудовані за принципом «клієнт-серверної архітектури», де «клієнт» є комп'ютером, який використовується для надсилання запиту на виконання певної дії чи отримання інформації, а «сервер» – більш потужний комп'ютер чи інше обладнання, яке вирішує поставлені користувачем завдання з використанням комп'ютерних кодів, а також виконує сервісні функції, зокрема, надає доступ до інформації, яка на ньому зберігається [7, с. 233]. Ряд науковців, зокрема, вказуючи на принцип роботи сервера, який забезпечує функціонування електронної пошти, конкретизують, що це не лише «машина», а і програмне забезпечення (спеціальна програма), яка функціонує на ній, що в сукупності і дає можливість говорити про «поштовий сервер», а не просто комп'ютер. Клієнт – це програмне забезпечення, яке дозволяє використовувати послуги, що забезпечуються сервером, зокрема, отримання доступу до повідомлень, які на ньому зберігаються, а алгоритм отримання таких даних в галузі інформаційних технологій прийнято називати протоколом. При передачі електронних повідомлень використовуються такі протоколи як SMTP (відправлення) та POP3 (отримання) [8, с. 30-31]. Наприклад, в разі використання електронної пошти, оригінали будуть збережені у зашифрованому вигляді на серверах поштового сервісу. При використанні інших електронних комунікаційних засобів, оригінали можуть бути збережені на серверах, які належать або управляються відповідними власниками сервісів, платформ чи сайтів, а у окремих випадках на портативних носіях інформації, які належать сторонам комунікації (SMS/MMS чи повідомлення в окремих месенджерах, які використовують для збереження вмісту технічні засоби користувачів, а не сервери), а надавачі послуг чи мобільні оператори лише зберігають відомості про факт надсилання повідомлення (автора, час та дату) та не зберігають їх вміст. Відповідно автором пропонується вважати оригіналом електронного повідомлення – першоджерело інформаційного вмісту, яке було надіслано за допомогою електронних засобів зв'язку та включає в себе відомості (метадані) про автора, дату та час їх створення і зберігаються на серверах, які належать або контролюються надавачами (провайдерами) електронних послуг чи на портативних носіях інформації сторін комунікації та слугує джерелом для відтворення його копій. У більшості випадків користувачам надається віддалений доступ до середовищ зберігання оригіналів електронних повідомлень – серверів, які знаходяться поза правом розпорядження учасника справи, тому про подачу та долучення до матеріалів справи оригіналів електронних повідомлень, які передавалися за допомогою поштових сервісів, сайтів чи переважної більшості месенджерів мова не

ведеться. Має місце можливість подачі портативних технічних засобів (смартфонів), на яких зберігаються оригінали окремих видів електронних повідомлень (sms/mms) і відповідно єдиний шлях реалізації – матеріальна подача носія інформації, який містить оригінал електронного доказу та реалізується в порядку передбаченому ч. 2 ст. 101 ЦПК України. Необхідно зазначити, що деякі поштові сервіси (наприклад, gmail.com) надають можливість після авторизації користувача завантажити «оригінал» повідомлення, представленого у вигляді програмного коду, з повним набором метаданих та вмісту повідомлення, але для сприйняття інформації в наявному вигляді необхідні спеціальні технічні знання, а тому потребує залучення спеціаліста для їх інтерпретації в зрозумілу для сприйняття учасниками справи форму. Подання вказаної форми «оригіналу» повідомлення є фактично можливою, але процесуально неефективною для використання, оскільки програмний код повідомлення, отриманий від поштового ресурсу, не захищений від зміни після його завантаження та потребує у разі заперечень стороною повторного підтвердження – дослідження оригіналу повідомлення наявного на електронному ресурсі шляхом огляду судом за їх місцезнаходженням. Порядок дослідження електронних повідомлень шляхом огляду місця їх знаходження передбачено в ст. 85 ЦПК України. Концепція «оригіналу електронного доказу» містить в своїй основі ідею незмінності та забезпечення цілісності першоджерела при їх подачі до суду, яка на даному етапі розвитку електронного листування технічно не реалізована. В рамках цивільного процесу більш доцільне подання до суду електронної або паперової копії електронного повідомлення, а при необхідності в рамках судового розгляду провести безпосереднє їх дослідження шляхом огляду судом оригіналів повідомлень через технічні засоби. Автор дотримується погляду, що електронні повідомлення як доказ в цивільному процесі в перспективі можуть функціонувати виключно як оригінал та електронна копія, які є подібними за своєю електронною природою та містять оригінальні метадані. Основним критерієм відмежування оригіналу та копії електронного повідомлення автор визначає середовище його функціонування. Оригінал завжди функціонує в комунікаційного осередку як його частина та містить метадані, які надаються засобом електронного зв'язку незалежно від користувача, а копія – вилучена з масиву листування та збережена разом із оригінальними метаданими як окремий файл за допомогою електронного засобу комунікації в якому функціонує оригінал (наразі схожий алгоритм відбувається при створенні резервних копій). На думку автора паперові копії існують лише в період становлення та формування інституту електронних засобів доказування та будуть витіснені з судової практики з розвитком інформаційних технологій, які забезпечать формування електронних копій подібних функціональною природою до резервних копій, але із можливістю ознайомлення учасників судового процесу без додаткової авторизації.

Список використаних джерел

1. Постанова Верховного Суду від 29 січня 2021 року у справі № 922/51/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/94517830> (дата звернення: 22.12.2022).
2. Цивільний процесуальний кодекс України : Закон України від 18.03.2004 р. № 1618-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 40–42. Ст. 492.
3. Дрогозюк К. Б. Проблеми визначення оригіналу і копії електронних доказів у цивільному судочинстві України. *Вісник Чернівецького факультету Національного університету «Одеська юридична академія»*. 2019. Вип. 3. С. 92–99.
4. Каламайко А. Ю. Електронні засоби доказування в цивільному процесі : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2016. 242 с.
5. Гусев О. Ю. Проблеми визначення оригіналу електронного доказу в цивільному процесі України. *Проблеми законності*. 2019. Вип. 147. С. 97–109.
6. Постанова Верховного Суду від 23.09.2021 р. у справі № 910/17662/19. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/99818578?fbclid=IwAR3Gf8YkKD1XD_ljuAQ06GRTn6OuQMLqkVD SKRlc3XUK22jiUUuhwB7VaeY (дата звернення: 04.04.2024).

7. Висоцький В. А. Поняття клієнт-сервісної архітектури. *Розвиток освіти, науки та бізнесу: результати 2020* : тези доп. Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 3–4 груд. 2020 р. Дніпро, 2020. Т. 1. С. 233–234.

8. Сучасні інформаційно-комунікаційні технології : навч. посіб. / Г. Г. Швачич, В. В. Толстой, Л. М. Петречук [та ін.]. Дніпро : НМетАУ, 2017. 230 с.

Ключові слова: цивільний процес, електронні докази, електронне повідомлення, оригінал електронного повідомлення, доказування, форма електронного доказу.

Keywords: civil process, electronic evidence, electronic message, original electronic message, proving, form of electronic evidence.

Сатановська Олена Валентинівна

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірантка кафедри цивільного, нотаріального та виконавчого процесу*

ЕЛЕМЕНТИ ЖИТЛОВИХ ПРАВОВІДНОСИН: СУБ'ЄКТ, ОБ'ЄКТ ТА ЗМІСТ

Право на житло гарантоване Конституцією України забезпечується державою шляхом створення умов за яких кожен громадянин нашої держави може його придбати, побудувати, орендувати, крім того державою передбачено надання соціального житла безоплатно або за доступну плату для незахищених верств населення. Позбавлення житла можливо виключно за законом або за рішенням суду [1].

Житлові правовідносини є важливою складовою суспільних відносин, оскільки вони визначають спосіб володіння, користування та розпорядження житловими об'єктами та врегульовані нормами житлового права. Першою умовою житлових правовідносин є наявність двосторонніх чи багатосторонніх фактичних відносин, що складаються між суб'єктами житлового права: між уповноваженою та зобов'язаною стороною у активних і пасивних правовідносинах. Другою умовою виникнення житлових правовідносин є наявність правової норми, а третьою – наявність юридичного факту, з яким чинне законодавство пов'язує настання правових наслідків.

Суб'єктами житлових правовідносин є учасники відносин, пов'язаних з володінням, користуванням та розпорядженням житловими об'єктами які мають соціальну відповідальність.

Серед суб'єктів житлових правовідносин виділяються фізичні особи, юридичні особи та держава в особі спеціально створених органів, органи місцевого самоврядування, громадські організації [2].

Фізичні особи є основними суб'єктами житлових правовідносин, до них відносяться власники, орендарі, співвласники та інші особи, які мають права та обов'язки стосовно житла. Фізичні особи повинні бути відповідальними власниками та сусідами, утримуючи своє житло у належному стані та дотримуючись правил співжиття. Вони повинні дбати про те, щоб житлові об'єкти відповідали всім санітарним, екологічним та енергоефективним вимогам.

Юридичні особи, такі як компанії, організації та інші юридичні утворення, можуть бути суб'єктами житлових правовідносин, як власники чи орендарі житлових приміщень. Держава також є суб'єктом житлових правовідносин, забезпечуючи регулювання та контроль за житловою сферою. Юридичні особи та держава мають забезпечити доступні умови для отримання якісного житла всіма верствами населення.

Права та обов'язки суб'єктів житлових правовідносин визначаються законодавством та договорами між сторонами. Зміст житлових правовідносин передбачає взаємні відносини між